

September og Oktober Maaneder 1867.

Agerdyrkningsberetning.

(Fra Begyndelsen af November.)

„I et vaadt Aar overvurderes Høsten, i et tørt undervurderes den“, — det er en gammel Erfaringsætning, som ogsaa iaar i fuldt Maal har stadfæstet sig, thi fra alle Egne af Landet mælde Beretningerne, at Afgrøden hverken i Kvantitet eller Kvalitet har givet et saa heldigt Udbytte, som man i Begyndelsen af Høsten ventede. Grundene hertil ere forskjellige for de forskjellige Kornarter, men maa for dem alle væsentlig søges deri, at Sommervarmen var ringe, og at desuagtet Modningen foregik meget pludselig og hurtig, saa at Kjøernen ikke fik Tid til at udvikle sig fylbig. Men over denne Skuffelse maa det ikke glemmes, at Udbyttet dog er meget bedre, end man turde haabe paa efter et saa ualmindelig sent og raakoldt Foraar, hvorved baade Markarbejderne og Kornets Udvikling næsten blev en Maaned senere end almindelig, og efter en Høst, der som Følge deraf maatte falde sent, og ved hvilken Veiret, navnlig i Slutningen, ikke var gunstigt for Kornets Dyrkning; og naar der da tillige sees hen til de ualmindelig høie Kornpriser, maa det med Glæde erkjendes, at Aaret 1867 har været et godt Aar for den danske Landmand, og vil i kjendelig Grad forsøge hans Evne til at foretage de mangesidige Forbedringer, hvortil det større Liv, der i de sidste Aar er kommet ind i hele Landbrugsvirksomheden, saa stærkt opfordrer.

Veiret i den første Halobel af Høsten var heldigt, og baade Rugen og en stor Del af Hveden og Bygget kom eller kunde i hvert Fald være kommet godt i Hus; i enkelte Egne f. Ex. paa Vangeland, hvor Høsten altid falder meget tidlig, blev næsten alt Kornet hjerget godt og i god Tid, men i andre Egne traf Høsten meget længe ud, navnlig i flere stovrige Egne paa Verne, i det nordlige, midterste og vestlige Jylland og især paa Vornholm, og man naaede midt ind i Oktober, inden Markerne bleve tomme, ja enkelte Steber traf endnu November Maaned Korn paa Marken, og at der paa saadanne Steber baade gif meget Korn tabt ved den hyppige Venden og Puslen, og at baade Kjerne og Straa bleve mindre godt, er selvfølgelig. Men i det Hele taget maa det siges, at Afgrøden dog er bragt bedre i Hus end man skulde ventet; navnlig er dette Tilfælde hos Bønderne, der i Reglen raade over en forholdsvis større Arbeidskraft end de store Gaarde.

Rugen har iaar givet det daarligste Udbytte; den fylder kun lidt i Loden, da den baade stod tyndt paa Marken og var kort i Straaet, og den skjæpper tilmed meget daarlig, da Kærnen er lille og Axene fulde af Spring, navnlig i det nordlige Jylland, hvor Stormen i Blomstringstiden skadede mest, især paa den danske Rug. I det sydlige Jylland skjæpper den bedst, men travede ogsaa der kun smaat. Høstveiret var gunstigt, og hvem der ikke ilede utidig stærkt med at høste og hjerger, hvortil imidlertid mere end een Grund fristebe, har faaet det godt i Hus. Ikke desmindre klage Møllerne ofte over, at Rugen er vanskelig at male og at Melet klæger og klumper stærkt, navnlig al den Smaarug, der kun kan bruges til Svinesøde.

Hveden fylder bedre, om end mindre end almindelig, men skjæpper ei heller godt; kun i det midterste og sydvestlige Sjælland samt i Fyen er Udbyttet nogenlunde tilfredsstillende; ogsaa i det østlige Jylland er Hvedeudbyttet ret godt, uagtet den var tynd og kort, men her skjæpper den godt og led kun i enkelte Egne, f. Ex. Horsensseggen, af Røst og Hvedemøg;

den brune Hvede led mest af Rusten; dog gik heller ikke Kolbehvæden fri. Fra Møen og det nordlige Fjeld er man derimod misfornøjet med Hvedeudbyttet. Den tidligst saae Hvede giver baade flest Fuld og vægtigt Korn, der dog sjelden naaer op til 130 Pund, og af det, der var saaet sildig, veier Kornet ofte kun nogle faa Pund over 120.

Bygget. Alle Beretninger fra Sjælland kalde Bygget iaar den bedst lykkede Afgrøde, og kun enkelte Steder nærmer Havren sig til at være ligesaa god. Dette er ikke Tilfældet paa Dørne; allerede da vi skrev vor sidste Beretning viste Bygget paa Dørne at staa en Del tilbage for Havren, men det var dog de fleste Steder en smuk og lovende Bygafgrøde, navnlig af det 6-radede, der stod paa Markerne. Slutningen af August og Begyndelsen af September forandrede meget herpaa; overalt paa Dørne modnedes det for hurtig og leverer derfor en let og smaaekjernet Vare, der tilmed falder mørkt, navnlig hvor Høsten faldt sent; men desuden greb den ligesom sygelige Henviisningen af mange Bygplanter, der gav Markerne et pluffet Udseende, og som vi berørte i den sidste Beretning, stærkt om sig i det vestlige og sydlige Sjælland, og paa saadanne Steder er Udbyttet, om end ret godt til Fjeld, blevet simpelt til at ffjæppe og ualmindelig simpelt i Kvalitet. Det er navnlig paa lette Border og ved Chevalierbygget, at denne Henviisningen eller dette pluffede Udseende indfandt sig, uden at nogen bestemt Grund dertil kan paavises. I en Beretning siges det: „At Straaet viste sig i Høsten løst og ofte knækket, rimeligvis som en Følge af den stærke Tørre, der pludselig indfandt sig i August, og som modnede det for hurtigt“; i andre Beretninger menes det at have været en Orm, der har stadet, men en virkelig fyldestgørende Forklaring af dette Onde have vi endnu ikke modtaget.

Havren er den Kornart, der iaar i det Hele taget giver det bedste Udbytte; paa Dørne er den afgjort bedst, og i Sjælland nærmer den sig Bygget, men led mere af det ustabile Veir i den sildige Høst; desuden maatte den paa enkelte Ste-

der, navnlig i Midtjylland og paa Bornholm, hugges grøn og eftermodnes i Straaet. Overalt er den imidlertid tykkfallet, hvilket tydelig kjendes paa Høstene, der ikke kunne nøies med det almindelige Havrefoder.

Erterne tegnede midt i Sommer i Reglen godt; de satte mange Blomster, men dels ødelagdes de for en Del af Lus, saa at Udbytten paa Møen, det sydlige Falster og flere Steder i Volland og Fyen blev hderst simpelt undtagen af de meget tidlige Sorter, og dels blev Vælgfætningen og Frugtmødningen overalt vanskeliggjort af det vedholdende fugtige og kølige Veir, saa at Erterne intetsteds give et saa godt Udbytte af Kjerne som af Halm. I det østlige og sydvestlige Jylland, i Sønderjylland og pletvis paa Dernen synes Erterne dog at ville give en god Middelhøst eller endog derover.

Boghveden er nogle Steder næsten helt mislykket og har andre Steder givet særdeles godt, beroende paa om den i Spirings- og Blomstringstiden har lidt af Nattefulde og megen Regn eller ikke.

Kartoflerne gave iaar et meget slet Udbytte. Sent lagte, trykkede i Værten af den kolde Sommer og af den store Mængde Ukrud, vare de langt tilbage, da Sygdommen i Løbet af August indfandt sig paa Toppen og ødelagde denne aldeles. Dermed ophørte saa at sige Værten, og de vare derfor usædvanlig smaa ved Optagningen, og navnlig i det midterste og vestlige Jylland viste sig allerede da en ikke ringe Del af Knoldene at være syge; men dog er det især efter Optagningen at Sygdommen har grebet stærkt om sig i Kartoffelkulerne, dels hidrørende fra, at de, som vi antydede i vor sidste Beretning, rimeligvis maatte inficeres stærkt af Kartoffelsvampens Sporer, da den hyppige Regn let kunde fylle disse ned i Jorden til Knoldene, dels fordi Veiret i Optagningstiden var mindre gunstigt, saa det var vanskeligt at faae dem kulede nogenlunde tørre, hvorved en begyndende Forraadnelse saa meget lettere griber om sig.

Af de andre Rodfrugter har Turnipsen, der fortrinsvis synes at have Udbredelse i Jylland, navnlig i det nordlige, givet det bedste Udbytte, hvilket man ogsaa maatte vente efter en saa fugtig og kold Sommer, som den forløbne. Fra Verne og det sydlige Jylland udtales ogsaa megen Tilfredshed med Gulerødderne, og denne Rodfrugt vil efter de sidste heldige Aar for denne vist vinde en Del Udbredelse i den kommende Tid, saameget mere som dens Dyrkning, der ofte herved forekommer særlig besværlig og vanskelig, ved nærmere Kjendskab og Ovelse, viser sig at gaa forholdsvis let. I en Beretning fra Horsensegnen menes Guleroden „baade at være sikkrere, at give et større Udbytte og at bælle Jorden fuldkommen saa godt som Runkelroen“. Denne sidstnævnte Rodfrugt har iaar givet det mindst gode Udbytte. Sat meget tilbage i sin Væxt i den første Del af Sommeren, kom den sig vel ret godt ved Barmen i August, men September og den første Halvdel af Oktober, der ere de Tider, da saavel den som de andre Rodfrugter skulde tiltage i Størrelse, vare for kolde til at den kunde indvinde det Tabte. — Optagningen og Sammenkjørflen af alle Slags Rodfrugter har været meget besværlig paa de opblødte Marker, og saa Steber ere de bragte tørre i Batterierne, saa man maa frygte for at mange af dem ville blive fordærvede.

Efteraarsgræsningen har været knap; dels bleve de unge Kløver, der ofte ikke vare tætte, mange Steber ikke benyttede, da Jorden var saa opblødt, at Kvæget altfor stærkt vilde have optraadt dem ved en Afgræsning, og dels blev den øvrige Græsgang stærkt trykket ved Kulden fra midt i September til midt i Oktober, saa Kvæget allerede da flere Steber blev taget paa Stald, og paa de fleste maatte tages ind om Natten for at faae et Foder i Hus Morgen og Aften. — Kun paa de Steber, hvor man tog Kvæget paa Stald fra midt i Oktober, kan det siges nogenlunde vel at have bevaret det gode Huldb, som det havde fra den græsrigge Sommer; overalt, hvor man derimod holdt det ude til sidst i Oktober eller endog ind i

November, led det en Del ved det kolde, regn- og stormfulde Efteraar og den knappe Græsning, og kom ikke i godt Hulb paa Stald, men var ibrigt overalt sundt og frisk. De høie Priser paa Kraftfoder have sikkert iaar afholdt mange fra at binde tidlig ind, men det er dog sandsynligt, at denne større Udgift i Tiden vil betale sig. „Hvad Kulden og dertil mindre rigeligt og godt Græs tærer paa en Mælkeko i Oktober Maaned, koster meget at vinde tilbage paa Stalden senere; derfor er det vist rigtigt tidlig at tage ind til Aften- og Morgenfoder, især da Stubbegræsningen ved den bedre Dyrkning af Jorden stadig bliver flettere.“

Om Mælkeriudbyttet i den forløbne Sommer lhyde Beretningerne helt forskellige; nogle mælde om en stor Mælkemængde, andre kalde den middelmaadig, paa nogle Steder har Mælken været fed og givet et forholdsvis godt Smørudbytte, paa andre derimod klages over at dette har været endnu daarligere end Mælkevantummet. Noget almengyldigt Resultat kan ikke udbrages heraf, det synes, som om Græsgangenes ulige Godhed paa de lettere Jorder, der mindre godt kunde taale den kolde Sommers store Regnmængde, og paa de svære og lavliggende, er den væsentligste Aarsag dertil; kun deri stemme næsten alle Beretningerne overens, at Efteraarsudbyttet af Kvæget har været temmelig daarligt, saaledes som det maatte ventes paa en tarvelig Efteraarsgræsning og i et raakoldt Veir.

Fedning har i det Hele taget ikke svaret Regning iaar. Det rigelige Græs i den første og midterste Del af Sommeren bragte vel baade de store Kreaturer og Lammene i en god Tilstand, saa man for saa vidt maatte være tilfreds, men Priserne paa stort Kvæg vare for lave i Forhold til den høie Pris, hvori det magre Kvæg, i Forventning om en særlig rig Høst, blev holdt, og da dette nu i den sidste Maanedstid kunde kjøbes temmelig billig, efterat de store Forventninger om Høstens Udfald saaes stufede, faldt Priserne paa det da til Markeberne sendte fede Kvæg end hyderligere. — Baade Lam og Faar have hele Tiden været i saa lav Pris, at Fedningen

af dem har svaret maaffe endnu daarligere Regning. Det første Aar, Englands-handelen var i Gang, tegnede det til, at man der med Fordel kunde affætte sine Udsætterjaar selv af Merinosracen, men i det sidste Par Aar har denne Handel kun givet ringe Udbytte. — Paa Grund af de høie Kornpriser og de indtil for en Maaned siden høie Priser paa magert eller velholdt Kvæg, er der iaar kun sat lidt Kvæg op til Fedning, og man kan vel ei heller vente, at det iaar vil nyde en saa god Forpleining som sædvanlig.

At Svinefedningen ei heller har svaret Regning skyldes de høie Kornpriser og de i Forhold dertil kun lave Flæskepriser. Smidlertid vinder den, gaaende Haand i Haand med den forbedrede Meieridrift, stadig mere og mere Omraade og Intensitet. I en Beretning fra Horsensegnen hedder det saaledes: „Derimod er Svinefedning i Forbindelse med Meieridrift i stærk Tiltagende, og det er nu langtfra enestaaende, at der sælges et Fedesvin paa 9—12 Lpd. levende Vægt pr. Malkeko. I Horsens savnes endnu Jernbanen, saa at Svinene for en Del blive kjørte pr. Ase til Kolding, og ret interessant har det været i Sommerens Løb, i Reglen ugentlig, at see 2 til 3 Smaafartøier paa en Dag lade med Svin til Kiel; Havnen fuld af Bogne med levende fede Svin og flere Decimalvægte i Virksomhed med Veining.“

Af andre Bemærkninger Fedningen vedkommende skulle vi hidsætte følgende: (Fra Randers-Aarhuseggen) „Græsfedningen gav et godt Udbytte for Kreaturer, der bleve fede og solgte inden 8de September; men for Fedekreaturer, der ere solgte eller udførte til England senere, saavel som for Faar i hele Sommerens Løb have Priserne været daarlige og stedsse nedad-gaaende, saa de kun have givet et daarligt Udbytte. Faarene ere desuden i Almindelighed ikke blevne rigtig fede iaar, og da Udpriserne nu ere meget lave, og Markederne have været overfyldte med Faar, der uddydes til Salg, uden at det har kunnet svaret Regning at udføre til England, har Faarehold eller Faarefedning iaar ikke været saa lønnende som i de 2

foregaaende Aar." — (Fra Hobroegnen) „Fjedningen har iaar som altid givet et forstjelligt Udbytte. De Kreaturer, der ere blevne tidlig færdige fra Græs, have givet en god Græsleie, hvorimod de, der først ere blevne sent færdige, have givet et daarligt Udbytte. I Reglen troer jeg, at man kan sige, at naar vort Kvæg kan komme til Markedet, i Juni, Juli og første Halvdel af August, saa vil man være nogenlunde sikker paa en ret god Pris, hvorimod de senere Markeder i Reglen ere mere usikre. Markederne ere da tit overfyldte, og navnlig ere de i Oktober ofte flette, rimeligvis fordi alt det Kvæg, der skulde fedes paa Græs, da affendes, hvad enten det er fedt eller ei." — (Fra Mors) „Proprietær Breinholt til Damsgaard fremstillede ved det aarlige Dyrskue flere af de af ham forrige Aar indkjøbte Tillægsdyr af Korthornsracen*), som det er hans Hensigt at benytte til Krydsning med Dens Landrace. Regjeringens Besuldmægtigede, Kammerraad Bonne, tog heraf Anledning til indstændig at lægge Opdrætterne paa Sinde at være forsigtige ligeoverfor en almindeligere Krydsning af Dens egen Kvægrace, hvis Værdi og Fortrin han paaviste, med ovennævnte Korthornsrace eller andre. Han støttede sig blandt andet til den Erfaring, som her paa Den findes fra de for omtrent et Aarhundrede siden indførte uheldige Schweizer-Tyre, hvis Spor endnu ere kjendelige, og fra hvilke det saakaldte „dobbeltslaarede“ Kvæg skal stamme. Han udtalte ved Siden heraf en Paastjonnelse af Propr. Breinholts Opoffrelser ved disse af ham begyndte Krydsningsforsøg, som han mente indenfor et snevrere Omraade at kunne have stor Interesse. — Forøvrigt er der af Dens landøkonomiste Selskab gjort Skridt til, at Dens Kvægrace naaer en mere passende Størrelse, idet dette nu ogsaa uddeler Præmier for Ungkvæget, hvis kraftige Udvikling navnlig i det første Aar er af saa stor Betydning.“

Den silbige Høst og det kolde og vaade Efteraar har været meget uheldig for Vintersædens Vægning og Frem-

*) Blanding af Korthorns- og flessigt Marsrace?

spiring. Paa de Steder, hvor man benyttede et Ophold i Høsten sidst i August eller i Begyndelsen af September til at faae Rugen saet, staaer den godt; men i Reglen blev den først saet i sidste Halvdel af September eller endog i Oktober; den laa da længe i Jorden uden at spire, kom svag op og holdt sig længe spids, og det er egentlig først det milde Veir i Slutningen af Oktober, der har givet den et mere buftet og kraftigt Udseende, om end dette endnu maa kaldes svagt, saa at man ikke uden Frygt kan see Winter og Foraar imøde, hvis ikke November Maaned bliver heldig for dens videre Udvikling. Hertil kommer, at Rugen i de fleste Egne har lidt mer eller mindre af graa Snegle og Orme, hvilke sidste siges at afsnave den tæt under Jordoverfladen. Det skal navnlig være, hvor Rugen er saet efter Urter eller Blandsæd, eller hvor Rugmarken støder op til en Græsmark, at de graa Snegle have gjort stor Skade; de have paa sine Steder grebet stærkt om sig og hist og her ere mindre Rugstykker blevne ompløiede. Som et Middel mod dem har en Mand paa Als brugt sin Andeflok; han skriver derom: „Paa de iaar her udsaaede 29 Tdr. Rug begyndte midt i Oktober de graa Snegle at vise sig i temmelig stort Antal, men da jeg mærkede det, lod jeg mine Vender (iaar 100 Stkr.) komme ud paa Rugstykket, og efter 3 Dages Forløb fandtes der saa godt som ikke en Snegl mere paa Rugen, hvilket ogsaa viste sig derved, at Venderne, som i de første Dage med Begjærighed søgte ind over Rugstykket, ikke længere vare til at holde paa det.“ — Mange Steder har man kun saet en Del af den til Rug bestemte Mark besaaet dermed; enkelte Steder, navnlig paa Bornholm, er Rugudsæden endog betydelig mindre end almindelig; man har paa saadanne Steder villet saae Hvede istedetfor, uden at dog dette altid er lykkes. — Ogsaa Hveden blev som oftest saet sent og staaer, om end forholdsvis bedre end Rugen, ingenlunde godt. — Rapsen, hvoraf der imidlertid iaar kun er saet lidt paa Grund af de sidste Aars uheldige Rapsudbytte, staaer derimod som oftest kraftig.

Efteraarsploiningen har været meget besværlig og er endnu langt tilbage, thi dels have alle Markarbejderne siden Foraaret været 3 til 4 Uger længere tilbage end almindelig, dels har man, navnlig paa de smaa Gaarde, i stort Maal benyttet Arbeidskraften for at faae en Del af Kornet udtærsket, og endelig har Jorden været tung at pløje, og Hestene have hurtigt tabt Huldet, saa meget mere som Havren ikke er kraftig at fødre med.
